

Text: Oriol Miró, Àtics SL.

Fotos: Àtics SL.

Fotos antigues: Cedides per Antònia Solé,
vda. de Pere Ollé i Xavier Figueres.

Dibuixos: Hugo Prades.

Disseny: Glòria Figueres i Dami Llaó.

Fortificacions Fortificaciones

L' AMETLLA DE MAR

Generalitat de Catalunya
Departament d'Innovació,
Universitats i Empresa
Secretaria de Comerç i Turisme

La defensa de la costa de l'Ametlla de Mar

Com molts altres municipis, la costa de l'Ametlla de Mar va ser fortificada durant la Guerra Civil Espanyola, sobretot a partir del 1937, dates en què es sospitava d'un possible desembarcament del bàndol Nacional arribat des de Mallorca. Tot i mai produir-se aquest desembarcament, el procés de fortificació no es va aturar mentre va ser possible, podent trobar fortificacions en l'actualitat a Sant Jordi d'Alfama, Cala Mosques, Cala Nova, el Port de l'Estany i Punta de l'Àliga, per citar-ne unes quantes. Com podeu veure, cobreixen de dalt a baix tot el municipi, destacant dos posicions en l'actualitat.

Es tracta de Sant Jordi d'Alfama i el Port de l'Estany, per raons de visibilitat i conservació en gran part. En el cas de Sant Jordi d'Alfama és evident, ja que a part de l'espectacular niu de metralladora que hi ha situat a

la punta, ben a tocar del mar, hi trobem restes de dos fortificacions de períodes ben diferents. En el cas del Port de l'Estany parlem d'un búnquer d'artilleria per una bateria de tres canons, amb passadisos i sales comunicats entre si, permetent resguardar tant el material com les dotacions d'artilleria.

Aquestes fortificacions solien ser fetes per batallons de treball o de fortificació, a vegades ajudats per gent del municipi per a serveis no estrictament militars, com pot ser transport d'aigua, material; en aquest cas, els treballadors civils cobraven un sou de deu pessetes diàries. A tot això hi hauríem de sumar el personal militar necessari per dotar la resta de defenses complementàries, donant com a resultat un gran moviment de persones que segur es nota al poble que els acull.

La defensa de la costa de l'Ametlla de Mar

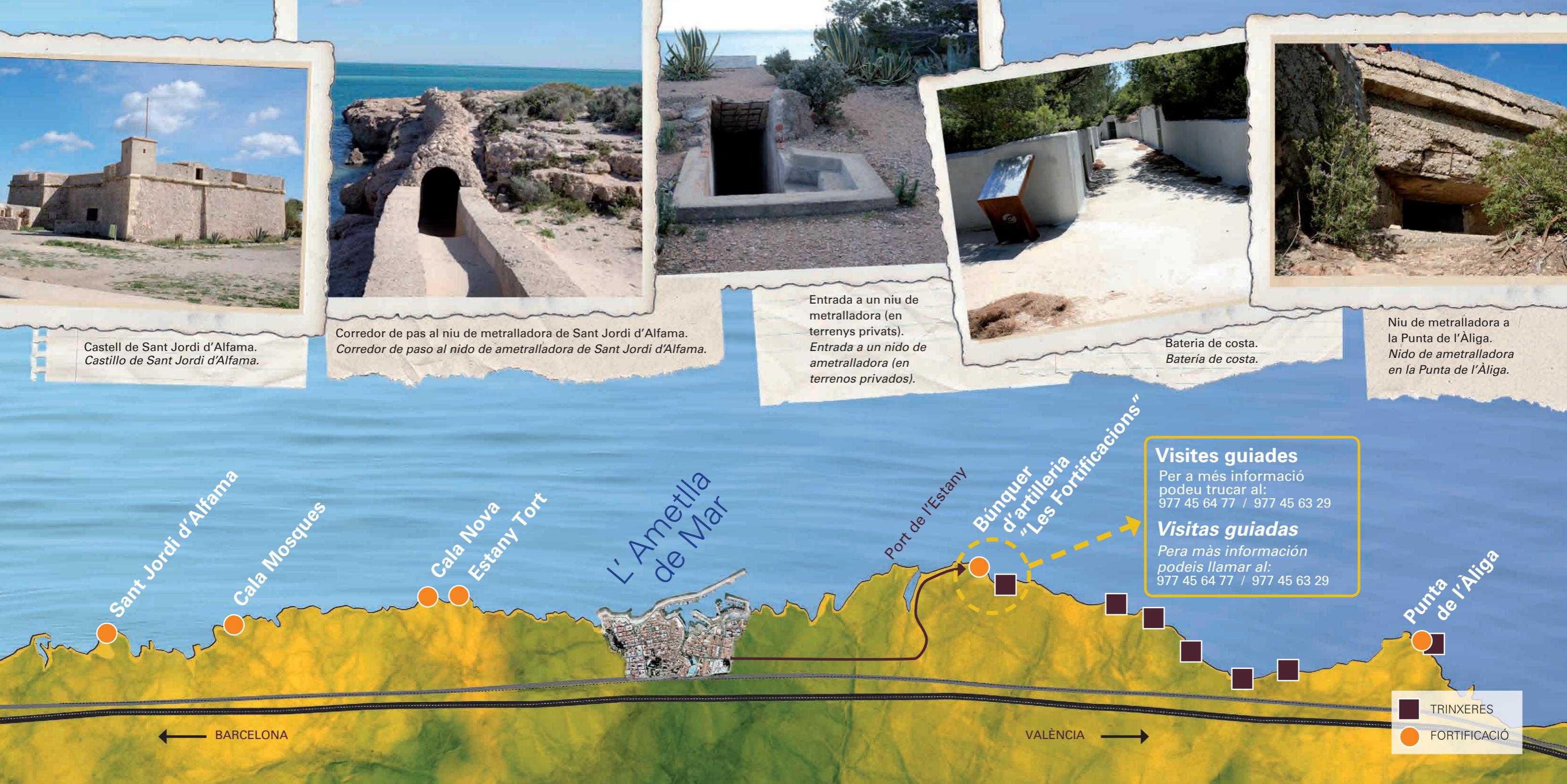
Al igual que otros municipios, la costa de l'Ametlla fue fortificada durante la Guerra Civil Española, sobre todo a partir del 1937, periodo en que se sospechaba de un posible desembarco del bando Nacional llegado des de Mallorca. Aunque nunca se produjo este desembarco, el proceso de fortificación no se paró mientras fue posible, pudiendo encontrar fortificaciones en la actualidad en Sant Jordi d'Alfama, Cala Mosques, Cala Nova, El Puerto de l'Estany i Punta de l'Àliga, por citar algunas.

Como pueden observar, cubren de arriba a abajo todo el municipio, destacando dos posiciones en la actualidad.

Se trata de Sant Jordi d'Alfama y del Puerto de l'Estany, por razones de visibilidad y conservación en gran parte. En el caso de Sant Jordi d'Alfama es evidente, ya que a parte del espectacular nido de ametralladora que hay situado

en la punta, muy cerca del mar, encontramos restos de dos fortificaciones de periodos muy diferenciados. En el caso del puerto de l' Estany, hablamos de un búnker de artillería para una batería de tres cañones, con pasillos y salas comunicados entre sí, permitiendo resguardar tanto el material como las dotaciones de artillería.

Estas fortificaciones solían ser construidas por batallones de trabajo o de fortificaciones, a veces ayudadas por gente del municipio para servicios no estrictamente militares, como pueden ser transporte de agua o material; en este caso, los trabajadores civiles cobraban un sueldo de diez pesetas diarias. A todo esto deberíamos sumar el personal militar necesario para dotar el resto de defensas complementarias, dando como resultado un gran movimiento de personas.

Control d'accés al complex militar

L'accés a la Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar estava format per un primer habitatcle de vigilància i un segon control de barreres per a la identificació del personal.

El complex militar estava format per 3 plataformes per albergar sengles canons de bronze del tipus obús 15 cm model 1891. La Bateria només arribà a disposar de 2 d'aquestes peces d'artilleria. Actualment, es pot veure els suports metàl·lics per frenar l'impacte del retrocés de tir d'aquests canons obsolets ja durant la guerra.

La principal missió dels obusos era contenir un intent de desembarcament fins a l'arribada de forces de recolzament, amb l'ajuda de nius de metralladora i trinxeres al llarg de la costa de l'Ametlla de Mar.

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar no va complir el seu objectiu, ja que el desembarcament esperat no es va produir.

Lloc de comandament *Puesto de mando*

El lloc de comandament de la Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar és una estructura rectangular ubicada estratègicament per controlar visualment el Golf de Sant Jordi. En aquest punt el responsable militar de la defensa de costes calculava les coordenades exactes per disparar als vaixells enemics.

Per controlar tots els moviments aeris i marítims que es produeïen al llarg del litoral del municipi, disposaven d'un reflector mòbil de 90 cm sobre un camió.

Durant la Guerra Civil, la penúria econòmica dels pescadors de l'Ametlla de Mar s'agreujava encara més per veure's obligats a sortir a la mar els dies assenyalats pels militars.

El puesto de mando de la Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar es una estructura rectangular situada estratégicamente para controlar visualmente el Golfo de Sant Jordi. En este punto el responsable militar de la defensa de costas calculaba las coordenadas exactas para disparar a los barcos enemigos.

Para controlar los movimientos aéreos y marítimos que se producían a lo largo del litoral del municipio, disponían de un reflector móvil de 90 cm. sobre un camión.

Durante la Guerra Civil, la penuria económica de los pescadores de Ametlla de Mar se agravaba todavía más por verse obligados a salir al mar los días marcados por los militares.

Control de accés al complex militar

El accés a la Bateria de Costa de Ametlla de Mar estaba formado por un primer habitacle de vigilància y un segon control de barreres per a la identificació del personal.

El complejo militar estaba compuesto por 3 plataformas para albergar sendos cañones de bronce del tipo obús 15 cm. modelo 1891. La Bateria sólo llegará a disponer de 2 de estas piezas de artillería. Actualmente, se pueden ver los soportes metálicos para frenar el impacto del retroceso de tiro de estos cañones obsoletos ya durante la guerra.

La principal misión de los obuses era contener un intento de desembarco hasta la llegada de las fuerzas de apoyo, con la ayuda de nidos de ametralladora y trincheras a lo largo de la costa de Ametlla de Mar.

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar no cumplió su objetivo, ya que el desembarco esperado no se produjo.

Al juliol de 1936 va esclatar la Guerra Civil Espanyola. L'aviació i la marina de guerra revoltada, amb l'ajuda dels seus aliats italians i alemanys, bombardejaren amb atacs continuats i sistemàtics tant la població civil com els objectius militars republicans. Aquest nou model de guerra va propiciar la construcció de defenses antiaèries i de costa en tot el litoral mediterrani.

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar, popularment coneguda com Les Fortificacions, s'emmarcava dins de la fortificació del litoral català durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), per part la Generalitat de Catalunya i la II República Espanyola. L'emplaçament d'aquest complex militar ve donat per la seva privilegiada situació dominant tot el Golf de Sant Jordi.

El 13 de gener de 1939 quan l'exèrcit franquista ocupà l'Ametlla de Mar desmantella l'armament republicà, tot i que des de finals de l'any 1937 la Bateria de Costa Les Fortificacions ja estava en desús.

Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar

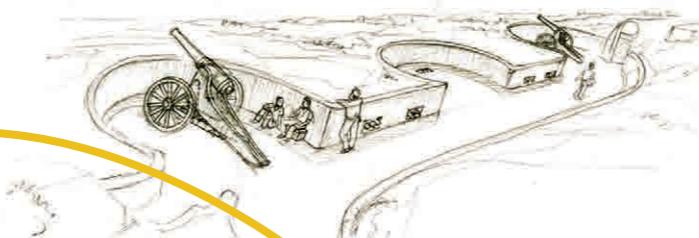
Batería de Costa de l'Ametlla de Mar

En julio de 1936 estalló la Guerra Civil Española. La aviación y la marina de guerra sublevada, con la ayuda de sus aliados italianos y alemanes, bombardeaban con actos continuados y sistemáticos tanto la población civil como los objetivos militares republicanos. Este nuevo modelo de guerra propició la construcción de defensas antiaéreas y de costa en todo el litoral mediterráneo.

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar, popularmente conocida como Las Fortificaciones, se enmarcaba dentro de la fortificación del litoral catalán durante la Guerra Civil Española (1936-1939), por parte de la Generalitat de Catalunya y la II República Española. La ubicación de este complejo militar viene dada por su privilegiada situación dominando todo el Golfo de Sant Jordi.

El 13 de enero de 1939 cuando el ejército franquista ocupó l'Ametlla de Mar desmanteló el armamento republicano, aunque des de finales del año 1937 la Bateria de Costa Las fortificaciones ya estaban en desuso.

Interior del complex militar

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar presenta tres plataformes de tir per situar els obusos i 4 entrades al recinte interior. Dos entrades estan al camí principal i servien per aprovisionar els polvorins i les sales de recanvis. Les dos restants s'ubiquen als extrems de la plataforma de tir i abastien de munició els obusos. Darrera els obusos trobem dues portes que conduïxen a un pou circular on llençaven la baineta sobrant del projectil. La plataforma de tir també compta amb un sistema de drenatge excavat en trinxeres per evacuar les aigües pluvials al mar.

El complex interior servia com a refugi antiaeri davant un possible bombardeig. Al pla més elevat trobem diferents pous de ventilació i cisternes de recaptació d'aigua de pluja.

Interior del complejo militar

La Bateria de Costa de l'Ametlla de Mar presenta tres plataformas de tiro para situar los obuses y 4 entradas en el recinto interior. Dos entradas están en el camino principal y sirven para aprovisionar los polvorines y las salas de recambio. Las dos restantes se ubican en los extremos de la plataforma de tiro y abastecían de munición los obuses. Detrás de los obuses encontramos dos partes que conducen a un pozo circular desde donde se tiraban las vainas restantes del proyectil. La plataforma de tiro también cuenta con un sistema de drenaje excavado en trincheras para evacuar las aguas pluviales al mar.

El complejo interior servía como refugio antiaéreo ante un posible bombardeo. En el llano más elevado encontramos pozos de ventilación y cisternas de recogida del agua de la lluvia.